

Plukovník Ing. Karel K o z á k

Úvaha o vojenské terminologii

Jedním z předpokladů úspěšného fungování každého systému je jistě optimálně sestavený a užívaný pojmový aparát. Ten vytváří předpoklady, že všichni účastníci, zapojení v tomto systému, si budou rozumět a veškerou činnost nebo objekty budou nazývat stejně. Rovněž tak budou používat stejné pojmy a názvy ve vztahu k jiným systémům.

Armáda představuje také systém, který má svoji odbornost a potřebuje pro správnou funkčnost a vazby k ostatním jasnou vojenskou terminologii.

Provedená transformace AČR je v mnoha oblastech hodnocena pozitivně. Plně s tím souhlasím. Stále více se ale objevují problémy, ukazující, že na řadu oblastí v AČR se jaksi pozapomnělo. Za jednu z nich považuji právě vojenskou terminologii. Místo ujednacení a plnohodnotného pochopení termínů či výrazů se často dostáváme do situace, kdy si přestáváme rozumět.

Prvořadým problémem jsou překlady pojmů z cizích jazyků. Je samozřejmé, že nejvýznamnější místo zde zaujímá angličtina. Na škodu věci je to, že se *mizivá pozornost věnuje francouzštině, která je dalším oficiálním jazykem NATO, týká se to ale i němčiny.* Dosud nepřekonaným dědictvím jsou právě slabé jazykové znalosti vojáků z povolání.

Rychlé řešení ale vede podle mého názoru ke dvěma extrémům, které se scházejí v jednom bodě, tím je vojenská terminologie. Jde jak o převažující počet civilistů, ovládajících cizí jazyky a působících v řídicí sféře rezortu, tak o učitele v kurzech a školách AČR. Většina z nich má vynikající znalosti, ovšem z *civilní* oblasti jazyka.

Na druhé straně jde o rychlé osvojování si cizích jazyků vojáky z povolání. V řadě kurzů a škol si osvojí cizí jazyk, ovšem opět více v civilní podobě. A tak znalost vojenské terminologie opět chybí. Uvedu několik příkladů k pochopení toho, o čem zde píši.

V nové strategické koncepci NATO jsou jako součást pozemních sil uvedeny **reaction forces**, které se dělí na **immediate reaction forces** a **rapid reaction forces**. Překlad, uváděný v měsíčních Zpravodajských informacích a dále všeobecně používaný, zní „síly reakce“, „síly okamžité reakce“ a „síly rychlé reakce“; někteří autoři používají i překladu „reakční síly“.

Pozastavuji se nad slovem „reakce nebo reakční“, V češtině toto slovo má význam, který lze nazvat i hanlivý, označující návrat zpět. V NATO je však tento pojem používán pro síly, které mají reagovat na krizovou situaci, spíše zabránit válce a prosadit mírové řešení sporů. Domnívám se, že pojem **reaction forces** lze přeložit opisem jako **síly reagování na krizi** a bude zde zachován smysl jejich poslání, kterým je právě reagování na krizi. Stejně tak lze přeložit německý výraz **Krisenreaktionskräfte**. Ten ostatně přesněji vystihuje poslání těchto sil.

V časopise Vojenské rozhledy č. 5 se plk. v zál. Ing. V. Voříšek zabývá pojmem *civil emergency planning*, uvedeným v „Příručce NATO“, vydané Evropským informačním střediskem Univerzity Karlovy v Praze. Plně souhlasím s názorem autora a rovněž považuji tuto příručku za velmi dobrou.

Pozastavuji se však nad pojmy, obsaženými v kapitole „Složení vojenských sil“ na str. 158. Udivuje mne, že autoři příručky tuto část nekonzultovali s vojenskými odborníky,

např. z Inspektorátu vojenské zpravodajské služby a zavádí zcela zbytečně nové pojmenování. V kapitole „Složení vojenských sil“ zjišťují následující nedostatky:

- * složení, které je zde uvedeno, se týká pouze konvenčních ozbrojených sil (OS) NATO, a ne vojenských sil,

- * „síly včasného nasazení“ je uměle vytvořený pojem, který neodpovídá pojmu „reaction forces“, navíc se dále uvádí termín „síly rychlého nasazení“, což vytváří už naprostý zmatek,

- * síly pro posílení a záložní síly představují zcela odlišné kategorie. Vždyť i hlavní obranné síly jsou tvořeny zčásti ze záložních sil. Význam struktury OS NATO spočívá právě v tom, že je vytvořena část, schopná posílit uskupení Aliance.

V časopise Vojenský profesionál č. 11/96 je na str. 21 zveřejněn článek „Dělostřelectvo v informačním věku“. Jedna z kapitol je nazvána „Modernizace vlečeného dělostřelectva“. Po dobu 40 let, co jsem na vojně, se vždy používal pojem „tažené dělostřelectvo“. Proč by se mělo zavádět něco nového? Překlad anglické zkratky je podle slovníku správný. Ale slovo *towed* se dá přeložit i jako tažený, což plně odpovídá pojmu, dosud používaného v AČR. Slovo „vlečené“ se dá vyložit i nepříznivým způsobem.

V logistice je všeobecně používán pojem **logistická podpora**. Je ukázkou toho, jak se může přeložit anglické slovo **support**, které má ve slovnících více významů (např. živit, přispívat, snášet, pomáhat). Výstižnou charakteristiku logistiky podal plk. prof. Ing. J. Stodola, DrSc., ve Vojenském profesionálu č. 8/95. Logistiku nazývá systémem, skládajícím se z několika podsystémů. Hlavní funkce je **zabezpečovací**. Domnívám se, že by bylo dostačující uvádět pouze pojem „logistika“, bez doplnění slovem podpora. V jednom vojenském terminologickém slovníku je uváděno: *Hlavním obsahem logistiky je materiální zabezpečení a zabezpečení službami*. Podle mne je **zabezpečení** obsahem logistiky, a ne podpory. Kategorie podpora a zabezpečení jsou přece významově odlišné.

Nesrovnalosti se dají zjistit i v obsahu **bojového rozkazu**, jak je rozebírán v časopise Vojenský profesionál v roce 1996 i jak je podpora uvedena v předpise Všeob-P-6 Příprava a vedení obranné operace. Nejvýstižnější charakteristiku *podpory* vidím ve vyjádření, že např. dělostřelectvo bude boj podporovat palbou a logistika knedlíky. Podle mého názoru se nedopustíme chyby, když přeložíme např. termín **integrated logistic support** jako **integrované zabezpečení logistiky**. Význam i obsah je zachován. Pojem je uveden ve Vojenském profesionálu č. 9/95.

Ve vojenském zpravodajství se výraz **intelligence preparation of the battlefield** překládá jako „zpravodajská *příprava* bojiště“. Ve zpravodajské oblasti jsem působil přes 20 let, ale vždy jsem se podílel na *přípravě podkladů* pro rozhodování velitele a žádné bojiště jsem nepřipravoval. Děláme to najednou až po doslovném překladu amerického výrazu. Pro češtinu takové vyjádření příliš vhodné není. Přípravu bojiště chápu v oblasti materiální, ale ne v oblasti duchovní. Vyvstává zde ovšem jiný problém. Výraz „zpravodajská *příprava* bojiště“ se rychle zavedl a všeobecně se používá. Není dobré často měnit pojmy. Bude tedy zachován. Tento příklad by měl být spíše poučením, že před zavedením nových pojmů je potřebné zvážit veškeré důsledky.

Velmi se mne dotklo, když se chybné překlady vojenské terminologie vyskytly v knihách, které vydalo nakladatelství Naše vojsko. Např. v jinak velmi pěkné publikaci „Cizinecká legie“ z roku 1994 je na str. 91 fotografie startujících letounů a k tomu je

uvedeno : „*Střelci francouzského armádního letectva startují...*“ Nazvat letadlo střelcem je jistě ukázkou „vysoké odborné úrovně“. Co si veřejnost pomyslí o vojácích, když jsou takovým způsobem shazováni?

Nejsem první ani poslední, kdo se zabývá otázkou překladů vojenské terminologie. Velmi pěkně se tímto problémem zabýval pplk. L. Sýpal ve svém článku „K odbornému názvosloví spojovacího vojska v cizích jazycích“, zveřejněném v časopise Vojenský profesionál č. 2 z roku 1995. O tom, že situace s odbornými překlady je všeobecně problematická, svědčí i článek v příloze novin MF DNES (9. října 1996).

* * *

Je otázkou, kde hledat příčiny současného stavu? Z osobní zkušenosti vím, že v jazykových kurzech ve vojenských zařízeních se vojenské terminologii nevěnuje odpovídající pozornost. Je značně problematické, aby se každý zdokonaloval sám. Vývoj jde neustále kupředu a nové znalosti i z oblasti vojenské terminologie by měli předávat zase odborníci - učitelé jazyků.

Další příčinu vidím v charakterových vlastnostech lidí, a to zejména ve snaze prosadit se za každou cenu, předvést svoje znalosti cizích jazyků, postavit si „pomník“ vytvořením nových názvů, s nikým se neradit, aby pocta zůstala jen jednomu.

Pro překlad vojenských textů platí, že nejprve je potřebné provést základní překlad z cizího jazyka do češtiny a pak jej převést do „vojenštiny“. Terminologie, používaná v AČR přece není tak špatná, aby se za každou cenu měnila, zejména ne z důvodů chybných překladů z cizích jazyků. Pokud má např. angličtina výraz složený ze dvou slov, neznamená to, že v češtině se musí přeložit opět dvěma slovy. Výraz ze slovníku by se měl přizpůsobit české vojenské terminologii.

Postavení AČR a zejména vojáků z povolání ve společnosti by nemělo být znevažováno ani chybnými překlady z cizích jazyků, ať se jedná o projevy písemné nebo mluvené. AČR potřebuje odborníky ve všech oblastech a nikdo si nesmí představovat, že i naprostý laik se v AČR může uplatnit ...

Po skončení studené války se objevily hlasy, které volaly po zrušení NATO. Domnívám se naopak, že NATO je jedinou vojensko-politickou strukturou, která je skutečně schopna zajistit fungování nového bezpečnostního systému. Minulost, ale i přítomnost nám poskytly řadu důkazů o tom, že americká přítomnost v Evropě měla, má a bude mít zásadní význam pro transatlantický mír a bezpečnost.

Miloslav Výborný, ministr obrany ČR, Mezinárodní politika, prosinec 1996.